

บทที่ 5

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนคลองโคนบนฐานเศรษฐกิจ สร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ศักยภาพทางการท่องเที่ยวชุมชนคลองโคน

1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions)

สิ่งดึงดูดใจที่ได้รับการยอมรับและมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมากของคลองโคน ได้แก่ ป่าชายเลน ซึ่งมีลักษณะคือ เป็นป่าชายเลนในเขตอ่าวไทย มีดินเลนหนาสภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์ดี ทำให้มีสัตว์หน้าดินจำนวนมากอาศัยอยู่ส่งผลให้ชาวบ้านสามารถประกอบอาชีพประมงได้เป็นอย่างดี นอกจากสัตว์หน้าดินที่มีความอุดมสมบูรณ์แล้วยังพบว่า ป่าชายเลนคลองโคนแห่งนี้ยังมีสิ่งมีชีวิตอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจุบันถือเป็นสัตว์น้ำสำหรับการท่องเที่ยวได้ดีอีกทางหนึ่ง เพราะนักท่องเที่ยวจะได้นั่งเรือแวะเข้าไปให้อาหารลิงกันในเว็จป่าชายเลน สร้างความสนุกสนานตื่นเต้นให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

นอกจากเที่ยวป่าชายเลนแล้วคลองโคนยังมีกิจกรรมทางน้ำที่นักท่องเที่ยวจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น สกีนน้ำ การถีบกระดานเล่นการเก็บหอยแครง หรือการชมวิถีชีวิตการทำประมงของชาวบ้าน เสร็จจากนั้นนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับบรรยากาศการรับประทานอาหารแบบชาวเลบนกระดงที่สร้างขึ้นมากเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวตั้งอยู่กลางทะเลซึ่งแต่เดิมใช้เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนสำหรับชาวประมงที่ออกเดินทางหาปลากลางทะเล

สินค้าที่ได้รับความนิยมและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวหรือผู้เดินทางผ่านไปมาให้แวะมาหาซื้อที่คลองโคน ได้แก่ กะปิเคยกั๊กคลองโคน ซึ่งได้รับการขนานนามและรู้จักกันอย่างแพร่หลายในการเป็นกะปิที่ทำจากเคยแท้ รสชาติดี รวมไปถึง ร้านอาหารในชุมชนคลองโคนที่สามารถดึงดูดใจผู้ที่ผ่านไป-มาให้แวะเข้ามาเยี่ยมชมชุมชนคลองโคนได้ โดยจะมีร้านอาหารอร่อยและมีชื่อเสียงอยู่หลายร้าน เช่น ร้านกบซีฟู้ดส์ ร้านผู้ใหญ่จอย ร้านเกสร หรือ ครั้วบ้านไม้ชายเลน เป็นต้น

2) การเข้าถึง (Access)

การเดินทางเข้าถึงคลองโคนมีความสะดวกสบายโดยใช้ถนนพระราม 2 – ปากท่อ ตัวชุมชนห่างจากถนนใหญ่เพียง 4 กม.ถนนในชุมชนเป็นถนนสองเลนส์ รถโค้ชสามารถเข้าถึง

ชุมชนได้ ถนนในชุมชนเป็นถนนลาดยาง สภาพเสื่อมโทรมบ้างเนื่องจากการใช้งานอย่างต่อเนื่อง และไม่ค่อยมีการบำรุงซ่อมแซมให้เห็นมากนัก

3) ที่พัก (Accommodation)

ที่พักส่วนใหญ่เป็นที่พักในรูปแบบรีสอร์ทหรือโฮมสเตย์ที่รู้จักกันดีผ่านทางสื่อเว็บไซต์ ได้แก่ บ้านคลองโคนรีสอร์ท บ้านไม้ชายเลน บ้านไม้ธารา ผู้ใหญ่ชงค์โฮมสเตย์ ภูสิตโฮมสเตย์ โฮมกระเตงวังมนัสรีสอร์ทโฮมสเตย์บ้านคลองช่อง เรือนริมเลโฮมสเตย์ เป็นต้น โดยที่พักรส่วนใหญ่จัดให้บริการที่พักในรูปแบบง่ายๆ ไม่หรูหราเน้นสะดวก สะอาดและราคาประหยัด

4) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

- ร้านอาหาร จำนวน 15 ร้าน
- ศูนย์บริการท่องเที่ยว จำนวน 4 แห่ง
- ปั้มน้ำมัน (ขนาดใหญ่) จำนวน 1 แห่ง
- ปั้มน้ำมันหลอด จำนวน 8 แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 3 แห่ง
- ร้านขายของชำ จำนวน 43 ร้าน
- ร้านเสริมสวย จำนวน 6 ร้าน
- ร้านตัดเสื้อ จำนวน 4 ร้าน
- อุ้ซ่อมรถ จำนวน 3 แห่ง
- โรงกลึง จำนวน 3 แห่ง

5) กิจกรรม (Activities)

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาเที่ยวชมมีอยู่หลายอย่างด้วยกันซึ่งจากการสัมภาษณ์และสำรวจพบว่ามกิจกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

- นั่งเรือชมธรรมชาติ
- ปลุกป่าชายเลน
- ให้อาหารลิง
- ถีบกระดานเลน
- สกีน้
- จับหอยแครง
- ชมวิถีชีวิตชาวประมง
- นั่งชมวิวนกระเตง
- รับประทานอาหารบนกระเตงกลางทะเล

5.1.2 ความคิดเห็นและความต้องการของคนในชุมชน

การสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวตำบลคลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม พบว่า เป็นชาย 146 คน และเป็นหญิง 173 คน รวมทั้งสิ้น 328 คน อายุระหว่าง 18 ปีขึ้นไป ถึง 65 ปีขึ้นไป มีสถานภาพสมรสแล้วคิดเป็นร้อยละ 74.5 และโสดร้อยละ 21 ระดับการศึกษาดังตาราง 4.2 ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 59.6 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 29.2 ปริญญาตรีร้อยละ 5.2 เป็นต้น อาชีพพบว่าคนส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างรายวัน ร้อยละ 35.3 รองลงมาทำอาชีพออกเรือหาปลาเก็บหอยคิดเป็นร้อยละ 17.6 และทำฟาร์มหอย กุ้ง ปู คิดเป็นร้อยละ 16.7 เป็นต้นสำหรับอาชีพทำกะปิคิดเป็นร้อยละ 2.1 และบริการเรือท่องเที่ยวมีเพียงร้อยละ 1.5 ส่วนรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 45.3 รองลงไปได้แก่รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือนคิดเป็นร้อยละ 25.5 และรายได้ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 17.9

เมื่อถามถึงสถานที่หรือภูมิปัญญาที่น่าภาคภูมิใจของชาวคลองโคนพบว่าหลายสิ่งมากที่ชาวบ้านนึกถึงและภาคภูมิใจ เช่น ป่าชายเลน กะปิ การทำน้ำตาลมะพร้าว หิ้งห้อย การทำประมง การเลี้ยงหอยแครง วัตถุประสงค์สำคัญของชุมชน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน วิถีชีวิตชุมชน เป็นต้น แต่สามอันดับแรกที่ได้รับการพูดถึงมากที่สุดได้แก่ ภูมิปัญญาการทำกะปิคองโคนเป็นสิ่งชาวบ้านให้ความสำคัญมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ป่าชายเลน และการเลี้ยงหอยแครง โดยพบว่าจากการท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทในชุมชนคลองโคน ส่งผลดีต่อชาวคลองโคนในด้านการทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น แต่ก็ทำให้คนในชุมชนไม่รักและช่วยเหลือกันเหมือนที่ผ่านมารวมถึงการท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งปัญหาขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นเพียงเท่านั้นด้วย

การทำงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 51.7ทำหน้าที่รองรับและดูแลและนักท่องเที่ยว ส่วนที่เหลือ ส่วนมากมีงานทำอยู่แล้ว บ้างก็ทำงานบริษัทเอกชน ไม่ได้อาศัยอยู่ในเขตท่องเที่ยว ไม่มีคนมาว่าจ้าง ทำงานอื่นมีรายได้ดีกว่า มีการจ้างงานคนต่างด้าวมากกว่าคนในท้องถิ่น ไม่รู้จะเข้าไปร่วมได้อย่างไร หรือไม่มีเรือนำเที่ยว เป็นต้น

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวคลองโคน เป็นชาวไทยมากกว่าชาวต่างชาติ ขนาดของกลุ่มนิยมเดินทางท่องเที่ยวตั้งแต่ 4 คนขึ้นไปมากที่สุด รูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวพบว่านิยมมาเที่ยวเองมากที่สุด รองลงมาคือ มากับบริษัทนำเที่ยวทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวจึงมีทั้งเดินทางมาท่องเที่ยวแบบอิสระและหรือมากับหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อมาปลูกป่าชายเลน และทำกิจกรรมกลางทะเล เช่น ดูปะการัง เล่น ชมฟาร์มหอย เป็นต้น ระยะเวลาการเดินทางมาท่องเที่ยวแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 1 วัน หรือเต็มวัน รองลงมาคือ 2 วัน 1 คืน

ค่าบริการที่ได้รับจากการให้บริการนักท่องเที่ยวพบว่าส่วนใหญ่ได้รับวันละประมาณ 300 บาทต่อวัน ทั้งนี้รายได้ที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนจะอยู่ระหว่าง 50 ถึง 1,500 บาท และเมื่อถามถึงความต้องการให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนหรือไม่ ดังตาราง 4.16 พบว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 55.3 และไม่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 44.7 ซึ่งเหตุผลที่ทำให้คนในชุมชนต้องการหรือไม่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยเหตุผลต่าง ๆ ต่อไปนี้

1) เหตุผลที่คนต้องการให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว

- คลองโคนจะได้มีการพัฒนาให้หน้าตาดีกว่านี้
- ความก้าวหน้าของชุมชน
- เงินเดินสะพัด มีรายได้เข้าชุมชนมากขึ้น
- จะได้มีงานทำมีอาชีพมีรายได้เพิ่มมากขึ้น
- จะได้มีต้นไม้ปลูกในทะเลมากๆ ป้าชายเลนจะได้พื้นฟูมีเพิ่มมากขึ้น
- เด็กมีความรักบ้านเกิดมากขึ้น
- ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น
- ทำให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น
- เผยแพร่ชีวิตชาวประมง

2) เหตุผลที่คนไม่ต้องการให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว

- ขยะจะเพิ่มขึ้น
- ร้านอาหารไม่มีการดักไขมัน
- ทำให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรม
- ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมเร็วขึ้น
- มีมากพอแล้ว
- ไม่ได้มีรายได้อะไร
- สิ่งแวดล้อมเสีย
- เสียงดังรบกวนรบกวน

นอกจากนั้น ปัญหาสำคัญที่คนในชุมชนได้สะท้อนออกมาให้คือ ปัญหาด้านการสื่อสาร ภาษาอังกฤษมากเป็นอันดับ 1 ซึ่งผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน การศึกษาน้อย จึงทำให้ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษกับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ ปัญหาที่พบรองลงมาได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตดั้งเดิม ซึ่งพบว่าความผูกพันและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันเริ่มจางหายไป รวมไปถึงสภาพแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวก็เริ่มทรุดโทรมตามไปด้วย

5.1.3 ความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยว

จากการสอบถามนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน โดยเป็นชาย 160 คนและเป็นหญิง 237 คน คิดเป็นร้อยละ 40.7 ต่อ 59.3 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18 – 24 ปี คิดเป็นร้อยละ 36 รองลงมาได้แก่ 25 – 34 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.8 พบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนโสดร้อยละ 69.5 สมรสแล้วมีเพียงร้อยละ 25 และ ร้อยละ 5.5 ไม่ตอบ ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 50 ระดับปริญญาตรีร้อยละ 28.5 และประถมศึกษาร้อยละ 12

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวคลองโคกน ส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทร้อยละ 23.8 รองลงมาได้แก่ นักศึกษาร้อยละ 16.8 และ ทำธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 11 นอกจากนี้ก็มี รับราชการ รับจ้าง เกษตรกร ค้าขาย รวมทั้งคนว่างงาน สำหรับรายได้ของนักท่องเที่ยวพบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.5 รองลงมาได้แก่ 5,000- 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 20.3 และ ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.3

ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมากับเพื่อน ร้อยละ 34 รองลงมาได้แก่ เดินทางมากับหน่วยงานหรือที่ทำงาน ร้อยละ 25.5 และ เดินทางมากับครอบครัว ร้อยละ 15.5 การเดินทางของนักท่องเที่ยวมายังแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว รองลงมาคือการเดินทางมาโดยรถโค้ชและ รถเช่า โดยมีจำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเคยมาท่องเที่ยวคลองโคกนอยู่ที่ร้อยละ 78.5 ไม่เคยมาเที่ยวคลองโคกนครั้งนี้เป็นครั้งแรก รองลงมาคือ ร้อยละ 6.8 เคยมาแล้วหนึ่งครั้ง และร้อยละ 5 จำนวนสองครั้ง โดยพบว่าจะนิยมเดินทางแบบไปเช้าเย็นกลับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 57.3 รองลงมาร้อยละ 22.8 ท่องเที่ยวแบบ 2 วัน 2 คืน และ ร้อยละ 10.8 มาแบบ ครึ่งวัน โดยการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารของคลองโคกนมาจากเพื่อนมากเป็นอันดับ 1 รองลงมาได้จากอินเทอร์เน็ต และจากโทรทัศน์

ค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวต่อคนประมาณ 1,000 บาท – 2,000 บาท ต่อการมาท่องเที่ยวคลองโคกน 1 ครั้ง โดยความประทับใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เมื่อได้มาท่องเที่ยวคลองโคกน ได้แก่ การปลูกป่ามากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ การนั่งเรือชมบรรยากาศ และ ป่าชายเลน

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวคลองโคกน ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับคุณค่าหลักของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว รองลงมาได้แก่ ความมีน้ำใจและเอาใจใส่นักท่องเที่ยวของคนในชุมชน และความประทับใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้บริการ ตามลำดับ แต่ทั้งนี้ในภาพรวมแล้วทุกประเด็นได้คะแนนการ

ประเมินสูงมาก จึงแสดงให้เห็นได้ว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการท่องเที่ยวคลองโคนเป็นอย่างดี

5.1.4 ความคิดเห็นและความต้องการของแก่นนำชุมชน

จากการประชุมในวันที่ 11 กรกฎาคม 2556 ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคนร่วมกับแก่นนำชุมชน สามารถสรุปแนวคิดต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

จุดเด่นในแหล่งท่องเที่ยวหรือศักยภาพด้านการท่องเที่ยวตำบลคลองโคน

1. กะปิกคลองโคนที่ทำจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย และทำจากเศษตาผ้าเก่า ๆ ที่มีคุณภาพ ผลิตด้วยกรรมวิธีที่พื้นบ้านถูกหลักอนามัย
2. การเคี้ยวน้ำตาลจากมะพร้าว
3. มีห้องหย่อนใจได้ชมตอนกลางคืน
4. มีร้านอาหารทะเลอร่อยขึ้นชื่อหลายร้าน
5. เรือหางยาววิ่งบนเลน
6. เป็นแหล่งผลิตหอยแครงคุณภาพจากดินเลน เมื่อล้างแล้วจะไม่มีดินหรือทรายตกค้าง และยังเป็นแหล่งผลิตหอยแครงเพื่อส่งออกไปยังประเทศจีน และลาว
7. กล้าปลาดุก เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านสำหรับดักจับปลาดุกทะเล
8. วัดคลองโคน
9. เทศกาลแห่เจ้าแม่เจ้าพ่อของแต่ละหมู่บ้านที่ 13 เมษายน ของทุกปีเป็นเทศกาลแห่งศรัทธาประจำปีของชุมชน
10. ในวันและเทศกาลแห่คุณปู่โดยแบกคุณปู่บนบ่าแล้วเล่นบนสกีโคลน
11. มีกะเตงสำหรับให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อน
12. มีกิจกรรมทางน้ำที่น่าสนใจเช่นการถีบกระดานเก็บหอยแครง การทำประมงแบบพื้นบ้านการปลุกป่าชายเลน การเรียนรู้ระบบนิเวศวิทยารอบๆ ป่าชายเลน ชมลิงแสม นก ปู ปลา หอยและสัตว์ทะเลต่างๆ และกีฬาทางน้ำในริสอร์ท เช่น พายเรือคายัคกระโดดหอ ใต้สะพานเขื่อนและอื่นๆ อีกมากมาย

ปัญหาด้านการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงวันหยุด โดยใช้เวลาประมาณครึ่งถึงหนึ่งวัน ต่อครั้ง และจะเดินทางไปพักหรือเที่ยวต่อที่อื่นโดยไม่ค้างคืนในชุมชน ส่งผลให้การกระจาย

รายได้น้อย รายได้กระจุกตัวเฉพาะกับกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวเท่านั้น จึงเริ่มเห็นสัญญาณความขัดแย้งของคนในชุมชนต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นบ้าง

นอกจากนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐมีน้อยมาก ทั้งงบประมาณและองค์ความรู้ ในขณะที่คนในชุมชนเองก็ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง ทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนคลองโคนเติบโตช้า และเริ่มมีสัญญาณความขัดแย้งเกิดขึ้นอันจะนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนได้โดยง่าย

ในด้านสาธารณูปโภค ถนนทางเข้าชุมชนคลองโคนแคบและเป็นหลุมเป็นบ่อ น้ำประปามีปัญหา ซึ่งถ้ามีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์จำนวนมาก ๆ น้ำประปาจะไหลช้าหรือไหลน้อย น้ำไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวไฟฟ้าตกบ่อย ๆ ไม่เพียงพอ

ความต้องการของชุมชน

ผู้นำชุมชนเห็นพ้องร่วมกันที่ต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนคลองโคนให้เติบโตมากขึ้น ต้องการให้นักท่องเที่ยวได้พักค้างคืนเพื่อให้มีการจับจ่ายเงินในชุมชนมากขึ้น มีการปรับปรุงถนนทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสะดวกสบายปรับปรุงระบบน้ำประปาให้มีความเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและของชุมชนมีป้ายบอกทางบนถนนพระราม 2 เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้และเห็นได้ชัดเจนซึ่งจะทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นมีป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดและของชุมชน มีศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านตามหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้ง 7 หมู่บ้าน มีศูนย์จำหน่ายสินค้าจากชุมชนที่หน้าวัดคลองโคนรวมทั้งอยากให้มีการปรับปรุงหน้าวัดและรอบ ๆ วัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและเป็นที่ตั้งสัญลักษณ์ของคลองโคนเช่นรูปปั้นลิงแสม ชาวประมงกำลังถือกระดานเก็บหอยแครงซึ่งรูปปั้นอาจจะเท่าตัวจริงหรือใหญ่กว่าตัวจริง รวมไปถึงความต้องการให้มีการสอนทำผลิตภัณฑ์จากเปลือกหอยชนิดต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นต้น

นอกจากนี้ยังต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อเข้ามาบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเช่น ททท. และหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งต้องการป้องกันคนนอกชุมชนเข้ามาทำธุรกิจในชุมชน เมื่อแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้นจะทำให้มีนายทุนหรือพ่อค้าแม่ค้าเข้ามาค้าขายในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น จะทำให้เกิดปัญหาเหมือนแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น ตลาดน้ำอัมพวา ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาในชุมชนอย่างมากและจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ยั่งยืนสร้างความเดือดร้อนในชุมชน

ความต้องการด้านองค์ความรู้เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่ควรจะนำมาเพิ่มเติมให้แก่คนในชุมชนได้แก่ 1) ฝึกอบรมคนในชุมชนให้สามารถบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและดูแลตัวเองได้ 2) จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้บริการ

นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องและสามารถจะดึงนักท่องเที่ยวให้พักค้างคืนและอยู่ต่อได้นานขึ้น 3) จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้มีความรู้ด้านภาษาอังกฤษที่พอจะสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ 4) จัดให้มีเทศกาลชิมกะปิและเทศกาลอาหารทะเลคลองโคกลนในช่วงเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม ของทุกปีซึ่งเป็นช่วงที่มีเคยจำนวนมาก เพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักคลองโคกลนมากยิ่งขึ้น จัดทำเมนูอาหารที่ทำจากกะปิคองโคกลนและให้นักท่องเที่ยวได้ทำกะปิเอง 5) ส่งเสริมให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มหน่วยงานเพื่อให้รางวัลแก่พนักงาน โดยทำเป็นจุดเน้นเฉพาะทางการ ท่องเที่ยวทางน้ำและระบบนิเวศป่าชายเลน โดยใช้ศักยภาพในชุมชนที่มีอยู่จากจุดเด่นเบื้องต้นและ สามารถจะเสริมกิจกรรมทางน้ำอื่นๆ เพื่อความสนุกสนาน

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 ศักยภาพและปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่าง ยั่งยืน

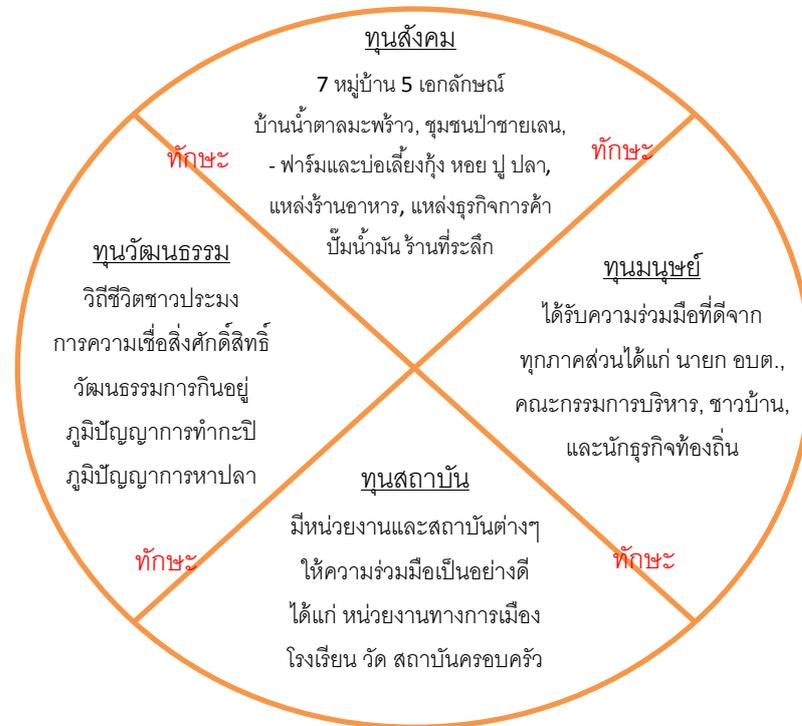
- ศักยภาพชุมชนคลองโคกลนบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

ภายใต้สถานการณ์การเติบโตและการแข่งขันในทุกรูปแบบของประเทศไทย ทำให้มีการ นำเอาแนวความคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การสร้างสรรค์และ การใช้ทรัพย์สินทางปัญญาให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2553) มาใช้เพื่อเป็น ทางเลือกในการอยู่รอด โดยอาศัยการเชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมองค์ความรู้ของ สังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ ซึ่งมีหลายประเทศ หลายหน่วยงานประสบความสำเร็จ กับการเชื่อมโยงความคิดในรูปแบบเหล่านี้มาแล้ว เช่น ในประเทศเกาหลี หรือในประเทศญี่ปุ่น ที่ สินค้าจำนวนมากแม้จะเป็นเพียงสินค้าเล็ก ๆ การยกตัวอย่างชาญฉลาดเพิ่มคุณค่าให้ตัวสินค้า ได้ นำมาซึ่งความสำเร็จอย่างมหาศาล ดังนั้น หากประเทศไทยจะนำเอาแนวคิดเหล่านี้มาใช้ให้เกิด ประโยชน์บ้างน่าจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุดเพราะโดยพื้นฐานของประเทศไทยนั้นเรามีต้นทุนที่ เพียงพร้อมมากมาขยายการพัฒนาโดยใช้ความสร้างสรรค์และปัญญาเพียงเท่านั้น

ตำบลคลองโคกลน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ในประเทศไทยที่เมื่อพิจารณา ตามหลักการของ UNCTAD : United Nations Conference on Trade and Development (เสรีย สุวรรณดี, 2555) ที่ว่าด้วยเรื่องการพัฒนาบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 2 ด้านด้วยกัน ได้แก่ ทุน (Capital) และทักษะ (Skill) ซึ่งพบว่า ตำบลคลอง โคกลน มีทุนต่าง ๆ ทั้งทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนสถาบัน (Institutional Capital) เป็นอย่างดี เห็นได้จาก (ดังภาพ 5.1)

- **ทุนทางสังคม** พบว่าในชุมชนคลองโคนประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน ตั้งอยู่ติดกันยกเว้นหมู่ 1 ที่ห่างออกไปจากหมู่บ้านอื่นมากที่สุด โดยแต่ละหมู่บ้านมีวิถีการดำรงชีวิตที่ใกล้เคียงกัน แต่แตกต่างกันบ้างตามลักษณะพื้นที่ที่ตั้งอยู่ เช่น หมู่ 2 และหมู่ 3 ตั้งอยู่ติดกับคลองและปากแม่น้ำ ทำให้คนส่วนใหญ่นิยมออกเรือหาปลา และทำอาชีพท่องเที่ยว โดยนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมป่าชายเลน ในขณะที่หมู่ 1 เป็นพื้นที่สวนมะพร้าว ไม่ติดทะเล คนส่วนใหญ่จึงนิยมนำน้ำตาลมะพร้าว แต่หมู่ 7 มีร้านอาหารมากคนจึงนิยมเดินทางมารับประทานอาหารที่นี้มาก เป็นต้น ทำให้พบว่าแต่ละหมู่บ้านจะมีจุดเด่นที่แตกต่างกันที่จะเกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้โดยง่าย
- **ทุนมนุษย์** พบว่า ในชุมชนคลองโคนมีแกนนำชุมชนที่ดีมีศักยภาพ พร้อมให้ความร่วมมือในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และเป็นบุคคลสำคัญของชุมชนที่สามารถคิดและวางแผน รวมทั้งสร้างความร่วมมือจากคนในชุมชนได้ จึงถือว่าเป็นทุนมนุษย์ที่ดีและมีศักยภาพนอกจากแกนนำชุมชนก็ยังมีชาวบ้านตำบลคลองโคน ที่ส่วนใหญ่เห็นความสำคัญและประโยชน์จากการท่องเที่ยวและต้องการให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ แต่ทั้งนี้จากสถิติที่ได้จากแบบสอบถามคนในชุมชนพบว่ายังมีชาวบ้านบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ น่าจะเกิดจากกลุ่มคนดังกล่าวไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในขณะที่ต้องแบ่งปันทรัพยากรหรือสาธารณูปโภคให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมด้วย เช่น ถนน น้ำประปา ไฟฟ้า หรือแม้แต่ป่าชายเลน ความขัดแย้งจึงเริ่มเกิดขึ้นและมีให้เห็นได้บ้าง
- **ทุนทางวัฒนธรรม** พบว่า ในคลองโคนแม้จะไม่มีรูปแบบวัฒนธรรมที่แปลกใหม่หรือแตกต่างอย่างชัดเจน เหมือนดังตัวอย่าง เช่น ชุมชนมอญ หรือชุมชนไทยโบราณ แต่เสน่ห์ของตำบลคลองโคนอยู่ที่วิถีการดำรงชีวิต ความเชื่อและศรัทธาที่มาจากบอกต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะในส่วนของเรื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เช่น การทำประมงตามวิถีธรรมชาติ ใช้กระดานถีบเพื่อเก็บหอยแทนการใช้คราดแบบสมัยใหม่ การทำกะปิเคียดาคำ เป็นต้น
- **ทุนสถาบัน** พบว่า ในตำบลคลองโคน มีหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย ทั้ง โรงเรียน วัด ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นมาพร้อม ๆ กับการเกิดขึ้นและเป็นอยู่ของชุมชนแห่งนี้ ในด้านสถาบันทางการเมืองพบว่ามีความเข้มแข็งมากในรูปของ องค์การบริหารส่วนตำบล คลองโคนทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างภาครัฐและประชาชนรวมถึงทำหน้าที่เป็นแกนนำสำคัญสำหรับการพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้าโดยมีคนในชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการบริหาร จึงไม่ต้องสงสัยว่า องค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคนจะได้รับ

ความร่วมมือจากชาวบ้านหรือไม่ ทั้งนี้ในด้านสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่ไม่สามารถละเลยได้ ปัจจุบันสถาบันนี้มีความอ่อนแอลงไปบ้าง เนื่องจากพบว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาเมื่อสัตว์ทะเลมีน้อย ชาวบ้านทำประมงได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว ลูกหลานรุ่นหลัง ๆ เมื่อสำเร็จการศึกษาจึงไปหางานทำต่างถิ่นทิ้งครอบครัวพ่อแม่และคนแก่ให้เฝ้าบ้าน ทำให้สถาบันครอบครัวอ่อนแอลงไปมาก แต่ในปัจจุบันเมื่อสัตว์น้ำมีมากขึ้น ในชุมชนเริ่มมีงานให้ทำมากขึ้น โดยเฉพาะจากการท่องเที่ยว สถาบันครอบครัวจึงค่อย ๆ กลับมาดีมากขึ้น แต่ทั้งนี้ยังคงขาดความร่วมมือจากหน่วยงานราชการระดับสูงเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน

ภาพที่ 5.1 ดันทุนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตำบลคลองโคน

จากภาพ 5.1 จะเห็นได้ว่าทุนทั้ง 4 ด้านที่กล่าวมาแสดงถึงความพร้อมของชุมชนคลองโคนได้ในระดับที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาได้เป็นอย่างดี โดยเมื่อนำมาพิจารณาพร้อมกับ ทักษะ (Skills) ซึ่งได้แก่ทักษะที่สนับสนุนการนำความรู้และทุนทางปัญญามาประยุกต์ให้เกิดผลงานหรือคุณค่าเชิงรูปธรรมเช่น ทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทักษะสร้างนวัตกรรมทักษะการเป็นผู้ประกอบการและกรอบความคิดที่มีความคิดสร้างสรรค์ด้วยแล้วก็จะส่งผลให้ทุนที่มีกลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นได้อย่างแน่นอน (เสรีย์ สุวรรณดี, 2555)

นอกจากนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนคลองโคนให้ยั่งยืน ถือได้ว่าเป็นอีกแนวคิดหนึ่ง ที่จะต้องถูกนำมาพิจารณาพร้อมกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพื่อให้การท่องเที่ยวชุมชน คลองโคนเป็นการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพสูงสามารถสร้างรายได้และประโยชน์ให้แก่ชุมชน อย่างแท้จริง ในขณะที่เดียวกันวิถีปฏิบัติก็สามารถนำพาการท่องเที่ยวนี้ไปสู่ความยั่งยืน ได้อีกทางหนึ่ง ด้วย โดยแนวทางแห่งความยั่งยืนมีใจความสำคัญอยู่ที่การสร้างสมดุลระหว่างตัวแปรสำคัญ 3 ตัวแปรด้วยกัน ได้แก่ 1) สิ่งแวดล้อม 2) เศรษฐกิจ และ 3) ด้านสังคม (Howie, 2003)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน
 การท่องเที่ยวชุมชนคลองโคนในปัจจุบันนี้ มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยว ก่อนข้างมากแต่ถือว่ายังไม่เกินขีดความสามารถที่แหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้ เห็นได้จากสภาพ โดยรวมทางการท่องเที่ยวยังไม่ถูกทำลายลงไป แต่ทั้งนี้ก็พบว่าชาวบ้านในชุมชนคลองโคนยัง ประสบกับปัญหาความยากจน คุณภาพชีวิตและการเป็นอยู่ยังไม่ดีมากนัก การกระจายรายได้ยังไม่ทั่วถึง ผลประโยชน์ยังคงเกิดกับนายทุนเป็นหลักเท่านั้น ดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้แก่ ชุมชนคลองโคนจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ ทั้งนี้โดยจะอาศัยแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเข้ามาเป็นแนวทางหลักในการพัฒนา ภายใต้อำนาจแห่งความสำเร็จที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) ยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนคลองโคนสู่ความเป็นสากล

ปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน โดยเฉพาะมาตรฐานด้านการ ท่องเที่ยว มาตรฐานด้านความปลอดภัย สุขอนามัย ยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสู่ความเป็น มืออาชีพ รวมถึงปรับปรุงวัสดุ อุปกรณ์หรือเครื่องมือให้บริการต่าง ๆ ให้มีความสวยงาม เหมาะสม และนำไปใช้บริการ

2) สร้างสรรค์คุณค่าให้สินค้าทางการท่องเที่ยว

ยกระดับคุณค่าของสินค้าให้มีผลทางใจต่อนักท่องเที่ยวมากกว่าแค่การรับรู้ ตัวอย่าง ความสำเร็จที่เห็นได้ชัด เช่น ประเทศญี่ปุ่นยกระดับคุณค่าของขนมทุกประเภทผ่านทาง การออกแบบขนมให้น่ารับประทานมีการทำหีบห่อที่หรูหราสวยงาม พร้อมทั้งมีการให้ข้อมูลเพื่อ รับรองคุณภาพสินค้านำมาซึ่งการรับประกันสินค้า เพื่อทำให้ผู้ซื้อได้รับรู้และสัมผัสได้จริง เป็นต้น ซึ่ง แนวคิดนี้เหมาะสมสำหรับการนำมายกระดับสินค้าในชุมชนคลองโคนเป็นอย่างยิ่ง ทั้งกับกิจกรรม การท่องเที่ยว อาหารที่ให้บริการทั้งในร้านอาหารและบนกระแฉ่ง หรือแม้แต่ของฝากเช่นกะปิก็ตาม

3) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการเป็นแหล่งเรียนรู้

เนื่องจากชุมชนคลองโคนเป็นชุมชนที่นักท่องเที่ยวให้ความเห็นว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ เกี่ยวกับป้าชายเลน ระบบนิเวศอ่าวไทย รวมถึง วิถีชีวิตชาวประมง ซึ่งสอดคล้องกับสภาพจริงที่

เกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนคลองโคนจึงสามารถยึดเอาแนวทางนี้มาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อยอดต่อไปได้เลย โดยควรสร้างหรือปรับปรุงบรรยากาศให้สัมผัสได้ถึงความเป็นแหล่งเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มเข้ามาสู่ชุมชน ผ่านทางป้ายสื่อสาร หรือการปรับปรุงทัศนียภาพก็ได้ ทั้งนี้สิ่งที่ทำจะต้องทำให้นักท่องเที่ยวสัมผัสรู้ได้ด้วยใจ โดยที่มักคุเทศก์ไม่ต้องมีการบอกกล่าวใด ๆ และกระตุ้นความอยากเรียนรู้เพิ่มเติมต่อไปให้ลึกลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งความอยากหรือความต้องการนี้จะเป็นตัวนำนักท่องเที่ยวไปสู่การเรียนรู้ผ่านทางกิจกรรมท่องเที่ยวจริง และแหล่งเรียนรู้เสริมต่าง ๆ ที่ชุมชนจะได้จัดไว้รองรับต่อไปในรูปแบบฐานการเรียนรู้ ทั้งนี้สิ่งสำคัญคือเมื่อนักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมใดก็ตามนักท่องเที่ยวต้องรับประกันได้ว่านักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างครบถ้วนเหมาะสมตามเวลาที่นักท่องเที่ยวมี

4) กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องเกิดขึ้นบนพื้นฐานการมีอยู่จริงมากกว่าการจัดฉาก

หมายถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่จะนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยวจะต้องเกิดขึ้นบนพื้นฐานที่มีอยู่จริงไม่ใช่การจัดฉากเป็นช่วงเวลา เพราะจะทำให้คนในชุมชนเบื่อหน่ายหากไม่มีนักท่องเที่ยวต่อเนื่อง เกิดความไม่ยั่งยืนในกิจกรรมการท่องเที่ยว นั้น ๆ ได้ แต่ถ้าเราจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้จากวิถีชีวิตจริงของคนในชุมชน ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการอยู่อาศัย ก็จะทำให้ชาวบ้านไม่ต้องเสแสร้งแกล้งทำ เกิดความเป็นธรรมชาติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเสน่ห์ของการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

5) การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของความยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะให้ความสำคัญกับตัวแปรที่สำคัญคือ 1) ความยั่งยืนของสภาพแวดล้อมหมายถึงการท่องเที่ยวต้องทำให้สภาพแวดล้อมได้รับผลประโยชน์มากกว่าเสื่อมโทรมลง 2) ความยั่งยืนของสังคมความเป็นอยู่ หมายถึง คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต้องดีขึ้นผ่านทางการมีส่วนร่วมและมีงานทำ และ 3) ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ หมายถึง การสร้างรายได้และการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง

5.2.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้ระบุแนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อการท่องเที่ยวของไทยไว้ว่า จำเป็นจะต้องสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีให้เกิดขึ้นในทุกระดับ โดยให้องค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นภาคีหลักในการดำเนินงานระดับพื้นที่ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเอง ในขณะที่ภาครัฐ เอกชน และประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติและรับผลประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบ

พหุภาคี โดยภาคีทุกส่วนที่กล่าวมานี้สามารถขับเคลื่อนได้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ตั้งแต่เจ้าหน้าที่จากส่วนกลางจังหวัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชนและภาคเอกชน โดยสร้างความเข้าใจร่วมกันในแนวทางการดำเนินงานทุกขั้นตอนและมีกระบวนการสรุปและ ถอดบทเรียน เป็นระบบของการดำเนินงานซึ่งจะส่งผลให้มีการปรับปรุงเทคนิคการทำงานเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพทำให้การขับเคลื่อนงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันเสริมสร้างการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้ ยั่งยืนอย่างเป็นเอกภาพ

โดยปัญหาที่พบส่วนใหญ่ได้แก่ ความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินงานการพัฒนาชุมชน สำหรับชุมชนท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่ หรือการขาดความร่วมมือจากชาวบ้านระดับล่าง รวมถึงการเอา ไรด์เอาเปรียบกันหรืออิจฉาริษยา กัน ทำให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันและการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว เป็นที่ตึง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่วนใหญ่มีที่มาจากขาดความร่วมมือกัน คนในชุมชนไม่มีส่วนร่วมกัน อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับในหลายแหล่งท่องเที่ยวรวมถึง ชุมชนบ้านคลองโคนที่พบว่าในปัจจุบัน กำลังก้าวสู่การเติบโตทางการท่องเที่ยว แต่ก็เริ่มพบสัญญาณความขัดแย้งเกิดขึ้นบ้าง โดยมีชาวบ้าน จำนวนหนึ่งเริ่มไม่พอใจกับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งปัญหาที่พบในชุมชนคลองโคนใน ขณะนี้พบว่า การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์เฉพาะกับคนบางกลุ่มเท่านั้น ทั้งที่ได้อาศัยและใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรของส่วนรวมจนนำมาซึ่งความไม่พอใจ หรือความไม่ลงรอยกัน แต่ทั้งนี้ใน ขณะนี้ยังไม่พบการก่อกวนเกลียดชังหรือพฤติกรรมต่อต้านนักท่องเที่ยวใด ๆ เกิดขึ้น ซึ่งคลองโคนควร จะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ ก่อนที่ความขัดแย้งจะรุนแรงมากยิ่งขึ้น แนว ทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ดีและประสบความสำเร็จที่เห็นได้ชัดคือแนวทางการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวบ้านจ่ารุง ซึ่งแนวคิดจากบ้านจ่ารุง มหาวิทยาลัยบ้านนอก พบว่าการพัฒนาเพื่อสร้างความ เข้มแข็งให้แก่ชุมชนให้ยืนได้ด้วยตนเองให้ได้นั้น ต้องใช้กุญแจสำคัญคือการสร้างศรัทธาและทำให้ ทุกคนให้ความร่วมมือกันเพื่อนำพาชุมชนเดินไปด้วยกันเป็นสำคัญ (สถาบันพระปกเกล้าฐานข้อมูล การเมืองภาคพลเมือง, 2551) ดังนั้นเมื่อทิศทางการดำเนินงานของชุมชนคลองโคนต้องการมุ่งเน้น การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของชุมชนไป พร้อมกับการแก้ปัญหาชุมชน แนวทางที่ควรจะนำมาใช้โดยได้พัฒนามาจากการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวบ้านจ่ารุง ดังนี้

1) ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อทำให้คนในชุมชนคลองโคนได้ค้นหาคคุณค่าของ ตัวเองจากสิ่งที่มี (ตามแนวคิดบ้านจ่ารุง)ซึ่งหมายถึงการที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้จากทุนที่มี ในพื้นที่ รู้จักตัวเองและเรียนรู้โลกภายนอก เพื่อเลือกรับสิ่งที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนา ทั้งนี้เนื่องจากปรัชญาดังกล่าวเป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนในเชิงความคิดของคน ดังนั้นจึงต้องใช้ เวลาในการสร้างการยอมรับและให้ประชาชนได้ทำไปเรียนรู้ได้ (learning by doing) ด้วยตนเองโดย

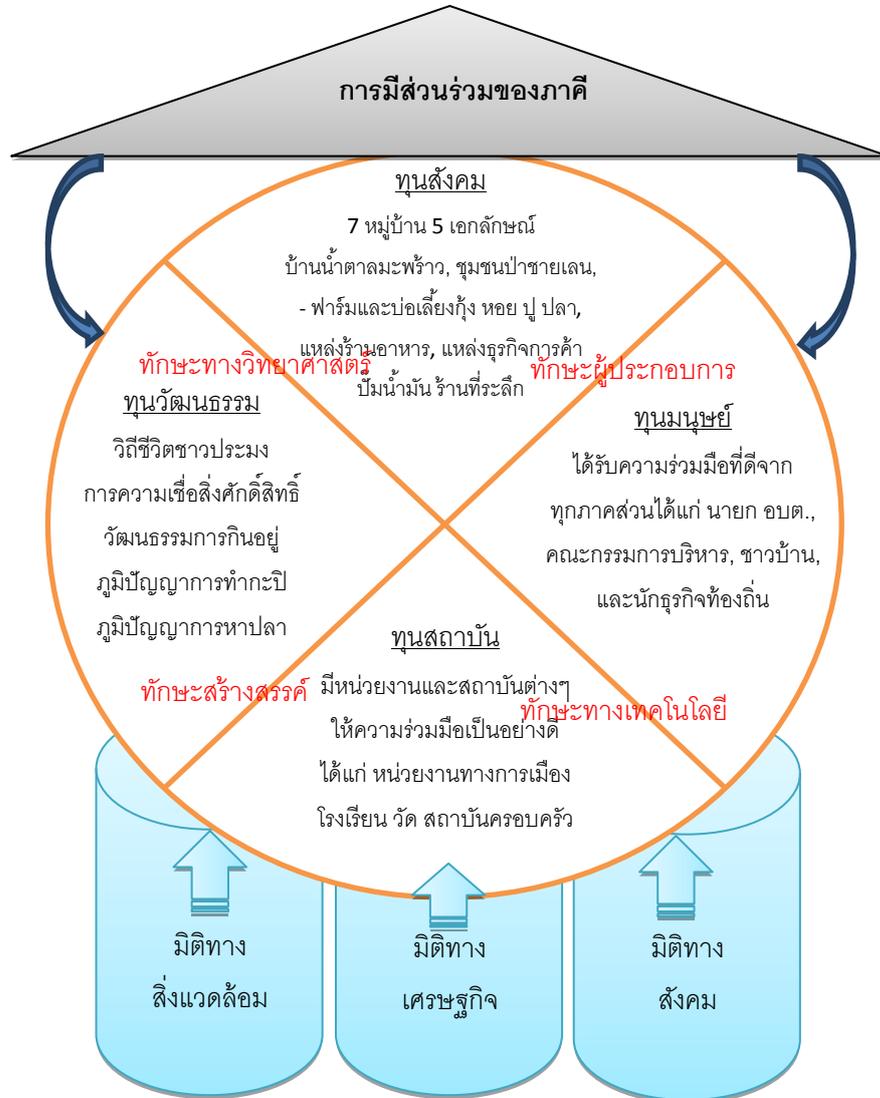
ให้เศรษฐกิจพอเพียงดำเนินไปพร้อมกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้สินค้าทางการท่องเที่ยวของคลอง โคนสามารถแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ และสามารถสร้างรายได้จำนวนมากให้แก่คนในชุมชน ทั้งนี้การเติบโตดังกล่าวจะต้องดำเนินไปบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วย ซึ่งต้องทำให้สิ่งแวดล้อมไม่ถูกทำลาย คนในชุมชนมีรายได้ทั่วถึง และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

2) พื้นฟูทรัพยากรสำคัญในชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ คน ดิน น้ำ ป่าอันเป็นพื้นฐานของการพัฒนา

กลไกและเครื่องมือขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จตามแนวคิดบ้านจำรุงที่สามารถนำมาสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนคลอง โคนได้ มีดังนี้

- 1) ความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่น และขบวนชุมชน
- 2) การใช้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการพัฒนา
- 3) เวทีชุมชนเป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อนงาน โดยมีเวทีหลักทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่
 - สภาหมู่บ้าน ซึ่งจัดประชุมขึ้นเดือนละครั้ง เพื่อเป็นกลไกกำกับการทำงานของผู้ใหญ่บ้านสมาชิกสภาท้องถิ่น และแกนนำชุมชน
 - สภาองค์กรชุมชน ได้แก่ “เวทีเชื่อมประสานเครือข่าย ” ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการที่ชาวบ้านเข้าถึงได้ง่าย
 - การสร้างชุดความรู้ซึ่งมาจากประสบการณ์ที่สั่งสมจากการพัฒนาท้องถิ่นในประเด็นต่าง ๆ เช่น ด้านการเกษตรหรือ ด้านวัฒนธรรม
 - การอุดช่องว่างของปัญหาในพื้นที่ เช่น เรื่องของการมีงานทำ คุณภาพชีวิต

5.2.4 แนวการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคลองโคนบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วม
 ร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 5.2 การพัฒนาชุมชนคลองโคนอย่างยั่งยืนบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วม
 ของชุมชน

จากภาพ 5.2 สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาชุมชนคลองโคนได้ว่า การพัฒนาชุมชนคลอง
 โคนอย่างยั่งยืนบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของชุมชนมีแนวทางการพัฒนา
 ดังต่อไปนี้

1) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคที่เกี่ยวข้อง

ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมีทั้งแบบทางตรงหรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง (เนตินาโพธิ์ประสระ , 2541) โดยทุกส่วนต้องสัมพันธ์กันด้วยการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เหมาะสมและลงตัว (สายสุนีย์ปวุฒินันท์, 2541) ทุกฝ่ายต้องร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมลงมือปฏิบัติโดยมีความเข้าใจปัญหาของคนและตระหนักถึงสิทธิของคนที่มีต่อสิ่งนั้นซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่บุคคลได้รับข้อมูลใหม่ที่จะช่วยเพิ่มอำนาจความคิดและโอกาสได้ร่วมวิเคราะห์และตัดสินใจกำหนดเป้าหมายในกิจกรรมเหล่านั้น (โกวิทย์พวงงาม, 2541)

2) นำชุมชนสู่การศึกษาต้นทุนที่มี

การศึกษาต้นทุนที่มีตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ว่าด้วยเรื่องการวิเคราะห์ทุน ทั้งทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนสถาบัน บนพื้นฐานความเป็นจริงที่มี สอดคล้องตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นขีดความสามารถและให้ความสำคัญต่อเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ความเป็นไทยส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนสร้างความสมดุลกับสิ่งแวดล้อมโดยตระหนักว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมอีกทั้งเน้นนักท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพมากกว่าจำนวนและให้ความสำคัญกับ“อุปทาน” (Supply) มากกว่า“อุปสงค์” (Demand) กล่าวคือให้ความสำคัญกับชุมชนหรือเจ้าบ้านมากกว่านักท่องเที่ยว (Supply-Based Tourism)

3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ด้วยทักษะต่างๆ

ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ดำเนินการภายใต้ต้นทุนที่มีทั้ง ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนสถาบัน มาทำการวิเคราะห์บนพื้นฐานทักษะเชิงสร้างสรรค์ ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และทักษะความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อให้สินค้าทางการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นมีความสร้างสรรค์และมีความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างแท้จริง

4) นำแนวคิดสู่การวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวชุมชน

สินค้าทางการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ จะต้องถูกนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ให้ตำบลคลองโคนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบนิเวศป่าชายเลนและวิถีชีวิตชาวประมง (ครรชิตพุทธโกษา, 2554) และเป็นเมืองที่น่าอยู่สำหรับประชาชนชาวคลองโคน (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552) ซึ่งจะต้องเป็นเมืองที่มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพดีสังคมเข้มแข็งมีความสงบสะอาดปลอดภัยมีระเบียบวินัยคนมีคุณภาพชีวิตดีวิถีชีวิตดีความเป็นอยู่ดีมีความสุขมีการช่วยเหลือเกื้อกูลให้ชุมชนเข้มแข็งมีการสืบทอดรักษาและปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาต่อยอดให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมนำมาใช้ประโยชน์กับการผลิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มรายได้และการมีงานทำด้วยการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เชื่อมโยงสู่ตลาดภายในและนอกประเทศรวมทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

และพัฒนาให้เกิดความเชื่อมโยงชนบทและเมือง และต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดีมี
ประสิทธิภาพโปร่งใส เป็นธรรมตรวจสอบได้ประชาชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมใน
กระบวนการพัฒนาโดยมีเป้าหมายการพัฒนาคือ มุ่งเพิ่มความเข้มแข็งชุมชนและประชาสังคมระดับ
ต่าง ๆ ให้มีความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจรวมทั้งมีระบบการบริหารจัดการของ
ชุมชนที่ดี

5) ประเมินผลชุมชนบนพื้นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ภายหลังจากที่ได้มีการดำเนินการวางแผนและพัฒนาชุมชนแล้วนั้นสิ่งสำคัญที่จะขาดเสีย
มิได้ก็คือการประเมินผล เพื่อวัดความสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งความสำเร็จในการดำเนินงานใน
ครั้งนี้เป้าหมายสูงสุดที่จะต้องเกิดในชุมชนให้ได้ก็คือ ความยั่งยืน ตามแนวคิด Howie (2003)ที่ว่า
ด้วยแนวคิด เสาสามต้น (Triple Bottom Line) ได้แก่ 1) มิติทางสิ่งแวดล้อม (Ecological Dimension)
2) มิติทางเศรษฐกิจ (Economic Dimension) และ 3) มิติทางสังคมคุณธรรมและจริยธรรม (Ethical
Dimension) การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาเสาทั้งสามต้นให้เกิดความเข้มแข็งไป
พร้อมกัน โดยพิจารณาจากแนวคิดของ Gale (2005) ได้กำหนดแนวคิดที่สอดคล้องกับ Howie ไว้
ประกอบด้วย

E1 – Ecological dimension หรือ Environmental & Resources Goals ได้แก่

- การคงไว้หรือทำให้ระบบนิเวศเติบโตขึ้น
- กิจกรรมที่มีต้องทำให้สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรได้รับประโยชน์สูงสุด
- กิจกรรมที่ต้องสัมพันธ์กับการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับทรัพยากรให้น้อยลง
- การให้การยอมรับในควมมีคุณค่าของทรัพยากรที่มี
- การทำให้เกิดความสมดุลกันระหว่าง ความต้องการซื้อของนักท่องเที่ยวและ
ความพร้อมในการรองรับของทรัพยากรที่มี
- มีการปรับปรุงรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์
- คำนึงถึงผลประโยชน์ของคนรุ่นต่อ ๆ ไปที่จะได้รับผลประโยชน์จาก
ทรัพยากรที่มีอยู่หรือไม่อย่างไร

E2 – Economic dimension หรือ Economic Goals ได้แก่

- การท่องเที่ยวเข้ามาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงินทั้งแก่คนในท้องถิ่นและต่อผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ
- ในภาคอุตสาหกรรมมีการเติบโตทางเศรษฐกิจ
- ในภาคธุรกิจมีการเติบโตและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

E3 – Ethical dimension หรือ Ethical Goals ได้แก่

- ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น
- คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น
- คนในชุมชนได้รับรู้และมีส่วนร่วมเป็นผู้วางแผนการท่องเที่ยวของตนเอง
- คนในชุมชนได้รับความรู้มากขึ้น โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว
- คนในชุมชนมีสุขภาพดีขึ้น
- มีงานทำและเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น
- ภาพรวมของการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นที่พึงพอใจต่อนักท่องเที่ยว

5.3 ข้อเสนอแนะรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนคลองโคน

จากการศึกษาชุมชนคลองโคนบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมไปถึงแนวคิดอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 นำมาซึ่งการกำหนดแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนคลองโคนบนข้อคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

- ความรอบคอบในการออกแบบและวางแผนกิจกรรมให้สอดคล้องกับแนวคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ในการแข่งขันทางการตลาดและทำให้เกิดข้อได้เปรียบเหนือแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
- ความรอบคอบในการออกแบบและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้ทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่เป็นเจ้าของชุมชนได้ร่วมคิดร่วมวางแผนการใช้ทรัพยากรของตนและรับผลประโยชน์หรือผลกระทบต่าง ๆ ร่วมกันอย่างเต็มใจ
- ความรอบคอบในการออกแบบและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อประโยชน์ในการทำให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมยาวนานที่สุด

ดังนั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคนจึงควรมีรูปแบบในการพัฒนาที่นำเอาทั้งสามแนวคิดมาผนวกไว้ดังตัวอย่างที่จะได้เสนอแนะไว้ต่อไปนี้

รูปแบบการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่ 1

กิจกรรมการท่องเที่ยว : ศูนย์รวมความรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนอ่าวไทยและความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชาวประมง

ภาพที่ 5.3 กิจกรรมการท่องเที่ยว : ศูนย์รวมความรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนอ่าวไทยและความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชาวประมง

จากภาพ 5.3 แสดงถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวที่ถือเป็นจุดขายสำคัญสำหรับชุมชนคลองโคน โดยจะต้องพัฒนากิจกรรมดังกล่าวให้เป็นแหล่งเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนอ่าวไทยและความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชาวประมงที่ดีที่สุดของประเทศไทย มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดให้บริการอย่างหลากหลายทั้งแบบให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมก็ได้เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่นักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่ม ทั้งนี้สิ่งสำคัญนอกเหนือจากการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแล้ว ชุมชนคลองโคนจะต้องยกระดับคุณภาพการบริการให้มีคุณภาพสูง อุปกรณ์การบริการมีความทันสมัย มีการรับรองรับประกันภัยทุกรูปแบบและมีความสวยงาม

รูปแบบการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่ 2
 กิจกรรมการท่องเที่ยว : วิถีชีวิตลูกหลานชาวเล

ภาพที่ 5.4 กิจกรรมการท่องเที่ยว : วิถีชีวิตลูกหลานชาวเล

กิจกรรมการท่องเที่ยวในภาพที่ 5.4 ต้องการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนำเอาวิถีชีวิตของ
 คนในชุมชนมานำเสนอให้นักท่องเที่ยว นอกเหนือจากการไปเที่ยวป่าชายเลน นักท่องเที่ยวสามารถ
 ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากชุมชนในด้านความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ภูมิปัญญาความรู้ที่มีประ
 โยชน์ และแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ อย่างแน่นอน โดยนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้ผ่านทางศูนย์การ
 เรียนรู้ต่างๆ ที่ได้จัดไว้ให้บริการภายใต้การบริการทางการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน

รูปแบบการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่ 3
กิจกรรมการท่องเที่ยว : สูดยอดอาหารทะเลอร่อย

ภาพที่ 5.5 กิจกรรมการท่องเที่ยว : สูดยอดอาหารทะเลอร่อย

จากภาพ 5.5 กิจกรรมการท่องเที่ยว “สูดยอดอาหารทะเลอร่อย” ถือเป็นอีกกิจกรรมที่ควรได้รับการยกระดับมาเป็นจุดขายให้แก่ชุมชนคลองโคก ทั้งนี้เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาเพื่อรับประทานอาหารที่ร้านอาหารในชุมชนคลองโคกแห่งนี้ ทั้งที่เดินทางผ่านมาหรือมาแบบตั้งใจ และทุกคนต่างพูดตรงกันว่าที่นี่อาหารสดอร่อยมาก ดังนั้นการนำเอาอาหารทะเลและร้านอาหารมาเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและทำทนายคนในชุมชนคลองโคกมาก โดยจะต้องมีการวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ในรูปแบบแผนรายปี ตลอด

ระยะเวลา 12 เดือนให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสอาหารทะเลที่แตกต่างกัน มีจุดเน้น จุดขายให้แต่ละเทศกาล พร้อมทั้งต้องจัดให้มีการส่งเสริมการตลาดเพื่อสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลายทั่วถึงด้วย

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดข้างต้น แสดงให้เห็นว่าตำบลคลองโคน เป็นชุมชนที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว และมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อยอดจากที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้ปัญหาที่พบมีเพียงด้านการกระจายผลประโยชน์ที่ไม่ทั่วถึงกัน และการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรและสาธารณูปโภคที่ต้องใช้ร่วมกัน จึงต้องการการบริหารจัดการที่ดีเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้น แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นทางออกที่ดีที่ควรได้นำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนคลองโคนต่อไป